

ДО 50-х РОКОВИН ВІД ДНЯ СМЕРТІ ГРИГОРІЯ ГУРІЙОВИЧА ВЕРЬОВКИ

Рожок О. В.

ХОР, ОВІЯНИЙ НАРОДНОЮ ЛЮБОВ'Ю

Національний заслужений академічний український народний хор імені Г. Верьовки становить цілком своєрідне явище в українському хоровому виконавстві. Його виконавська майстерність є вершиною в розвитку українського хорового мистецтва. Фахівці вважають цей колектив «справжньою академією народного мистецтва: хор, оркестр, хореографічна група, навчальна студія, ансамбль “Цвітень” – це справжнє сузір'я народних виконавців»¹. 2013 року відомий мистецький колектив відзначив 70-річчя від дня утворення – саме 11 вересня 1943 року у звільненому Харкові Постановою Ради Народних Комісарів України № 264 було організовано Державний український народний хор. Організатором і натхненником цього творчого колективу став майстер хорової справи, педагог, композитор і громадський діяч Григорій Гурійович Верьовка, якому у грудні 2015 року виповниться 120 років від дня народження.

Мета статті – розкрити основні етапи творчого становлення провідного в Україні хорового колективу, охарактеризувати своєрідність його виконавської манери, сформованої під впливом видатних митців – засновника хору Григорія Верьовки і його наступника Анатолія Авдієвського.

Свого часу О. Шреєр-Ткаченко відзначала: «Г. Г. Верьовка своєю багатогранною діяльністю вніс величезний вклад у справу становлення, розвитку і розквіту української радянської музики. Почавши свій творчий шлях у перші роки радянської влади на Україні, він став одним із славетних зачинателів радянської музичної культури. З його іменем пов'язані численні сторінки історії української радянської музики, справа виховання кількох поколінь хорових диригентів, широка пропаганда скарбів народної музичної творчості в нашій країні і за рубежем»².

Дитинство Г. Верьовки і його перші життєві університети пов'язані із селищем Березне, неподалік від Чернігова. Ще у земській школі він виявив своє багатогранне творче обдарування: чудовий голос, абсолютний слух, уміння грати на багатьох інструментах, особливо на скрипці. Співав у Чернігівському архієрейському хорі, з часом вступив до духовного училища, пізніше – до семінарії. Тут майбутній композитор і диригент вивчав історію і старовинні пам'ятки міста, хорову творчість М. Березовського, Д. Бортнянського, російських композиторів М. Глінки, О. Даргомижського, а також М. Лисенка, К. Стеценка, М. Леонтовича, відвідував концерти хору відомого російського композитора і диригента О. Архангельського, який часто гастролював у місті.

¹ Степанченко Г. Многая Літа! / Галина Степанченко // Корнійчук В. Маєстро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки / ред., упоряд. Т. В. Майданович. – К. : Криниця, 2012. – С. 318.

² Шреєр-Ткаченко О. Завжди з народом / О. Шреєр-Ткаченко // Григорій Верьовка (спогади) / упоряд. Я. Клименко, передм. О. Я. Шреєр-Ткаченко, ред. Т. В. Тихонович. – К. : Муз. Україна, 1972. – С. 5.

У Чернігові молодий Г. Верьовка познайомився з Павлом Тичиною, дружба між ними тривала протягом усього життя.

Закінчивши семінарію, Г. Верьовка відмовився стати священиком, 1918 року переїхав до Києва і вступив до новоствореного Музично-драматичного інституту імені М. Лисенка. Навчаючись композиції у класі Б. Л. Яворського, відомого музикознавця, учня С. І. Танєєва, який виховав М. Леонтовича, П. Козицького, М. Вериківського, Г. Верьовка ґрунтовно опанував теорію музики, поліфонію, аранжування, хорове диригування, методику роботи з хором. Та найбільше молодий музикант і дослідник захоплювався українською народною піснею, музично-хоровим виконавством, працював у народній консерваторії, організовував і керував робітничими хорами, студіями, викладав у музичному технікумі, а 1925 року заснував і очолив професійну музичну школу імені М. Леонтовича, яка відіграла важливу роль у становленні й розвитку української музичної культури.

Протягом 1930–1934-х років Г. Верьовка був художнім керівником української республіканської філармонії, виявивши талант творчого лідера мистецького колективу. Особливою сторінкою в його біографії стала робота з хоровою капелюю заводу «Більшовик», яку він очолив 1835 року. Цей колектив виконував найскладніші твори української і зарубіжної класики, сучасних авторів. Набувши завдяки Г. Верьовці високої виконавської майстерності, «вона стала справжньою показовою школою хорової культури, взірцем для численних колективів у містах і селах України», – писав відомий оперний співак С. Д. Козак¹. Серед багатьох виступів капели у Києві найбільш пам'ятним був ювілейний, з нагоди 100-річчя від дня народження П. І. Чайковського, який відбувся 7 травня 1940 року в Київському театрі опери та балету.

Г. Верьовка захоплювався унікальними хоровими обробками М. Леонтовича, якого добре знав, вважав його геніальним майстром хорової мініатюри, а його оригінальне поліфонічне мислення – логічно вплетеним в інтонаційну сферу фольклорного першоджерела, вершинним здобутком української музичної творчості. Він написав кілька романсів на слова П. Тичини та інших сучасних йому поетів, аранжував народні пісні для різних складів хору. Значної популярності набули в хорових колективах його обробки, збагачуючи репертуар, оновлюючи хорову культуру першої половини ХХ ст., серед них зокрема: «Вийшли в поле косарі» (1937), «І шумить і гуде» (1935), «Чи се ж тії чоботи» (1938), «По діброві вітер віє» (1939) тощо. Та особливо популярною була пісня Г. Верьовки «Ой чого ти, земле, молодіти стала» (1936), яку співали в усій довоєнній Україні. Без телевізорів, аудіо- й відео засобів її мелодія передавалась від села до села, із вуст в уста і стала справді народною. Майстер пережив справжній тріумф.

Крім хорових, Г. Верьовка написав кілька камерно-інструментальних творів, особливо цікаву п'єсу для скрипки, якою він володів змолоду, добре знав усі її секрети, умів утілити у творчості. Набули популярності його соната для скрипки та фортепіано, «Лірична пісня» і «Українська народна пісня» для скрипки та фортепіано, а також симфонічна сюїта «П'ять народних пісень», «Вулична інтермедія». У кожному з цих творів митець спирався на найкращі традиції української і світової класики, на оригінальні ладові й інтонаційні принципи сучасної музики. У своїй творчості він застосовував ладову систему фольклорних першоджерел, та водночас глибоко вивчав і знав прийоми композиторської техніки М. Глінки, П. Чайковського, М. Римського-Корсакова, С. Танєєва, інших майстрів російської музики.

Багато працював Г. Верьовка як педагог: у 1930-ті роки викладав хоровий спів і теорію музики в Музично-драматичному інституті імені М. Лисенка, а з утворенням Київ-

¹ Козак С. Д. Григорій Верьовка / С. Д. Козак. – К. : Молодь, 1981. – С. 113.

ського державного театрального інституту і Київської державної Консерваторії – хорове диригування, методику роботи з хором, хорознавство студентам Консерваторії. Як керівник хору студентів, Г. Верьовка підготував багато яскравих концертних програм.

В. Д. Галицький, один із послідовників майстра, його учень згадував: «Як диригент, Г. Верьовка був неповторним. Він володів точним і вольовим жестом, винятковою гостротою слуху і умінням при потребі кинути в колектив дотепне слівце, що, як правило, завжди образно уточнювало його вимогу. Але найхарактернішою рисою його диригентського стилю було уміння “задати тон”, вчасно підтримати творчу ініціативу колективу, збудити в кожному виконавцеві творчий порив і скерувати його в єдине творче русло»¹.

Робота із самодіяльними хорами, студентським хором Консерваторії, значна громадська і педагогічна робота на диригентсько-хоровому факультеті і в музичній школі імені М. Леонтовича значно поглиблювали професіоналізм митця, сформували його як керівника, лідера, прихильника новітніх методик виховання молодих талантів.

У роки Другої світової війни Г. Верьовка з колективом Київської консерваторії перебував в евакуації на Уралі, тут він керував ансамблем пісні і танцю, викладав у Башкирському відділенні Московської консерваторії, писав хорові твори. Спільно з П. Тичиною і М. Рильським він написав пісні, які були популярними на фронтах війни, найпопулярнішою з яких стала «Клятва» на слова М. Бажана.

Створення у вересні 1943 року Державного українського народного хору і призначення його керівником відомого вже на той час діяча хорової культури Григорія Верьовки відповідали вимогам часу. Ще не було звільнено від ворога всієї України, а хор уже виступав у пристосованих приміщеннях, часто на передовій лінії фронту. Досить швидко колектив організаційно зміцнів: залучалися співаки з народу, збагачувався його репертуар найкращими зразками хорової класики, обробками народних пісень, оригінальними творами сучасних композиторів. Пам'ятною стала і одна з перших поїздок хору 1945 року на Закарпаття.

На основі кращих традицій хорового співу, творчих здобутків народнопісенного виконавства в Україні створювалися професійні й аматорські хори. Кожен із них мав свою програму, свій репертуар, виконував характерні лише для певного регіону унікальні фольклорні пісні. Хор, керований Г. Верьовкою, працював над новим репертуаром, у якому були і його оригінальні хорові твори: «Пісня про Хрещатик», присвячена відбудові центральної магістралі Києва, «Пісня семисотенниць» про трудовий подвиг дівчат, «Дівчата з Донбасу», «Про Миколу Лукичова» і «Про Миколу Бредюка» та багато інших. Для хору Г. Верьовки писали пісні П. Майборода, І. Шамо, А. Філіпенко, Я. Цегляр, свої вірші уславленому колективу дарували П. Тичина, Я. Стельмах, О. Ющенко, В. Лагода, В. Білоус.

Хор багато гастролював у республіках, Москві, Ленінграді, його виступи були бажаними у багатьох країнах Європи і світу. Однією з перших була поїздка до Румунії, згодом – до Польщі, Фінляндії, Бельгії, ФРН, Люксембурга, НДР, Югославії, і скрізь його концерти незмінно мали дивовижний успіх.

На чому ґрунтувався творчий метод митця? – це запитання важливе для кожного, хто працює з хором. І щоразу, щоб відповісти на нього, маємо пізнати і зрозуміти унікальність багатогранної особистості Г. Верьовки і його творчості. До цього, – досконале знання національного музичного фольклору, дбайливе збирання його зразків,

¹ Галицький В. Д. Музично-педагогічна діяльність Г. Верьовки / В. Д. Галицький // Збірник наукових праць / Київський держ. ін-т культури : зб. ст. – К., 1994. – Вип. 2. – С. 138.

робота над їх вивченням, талановита композиторська обробка народнопісенних зразків. Митець із пієтетом ставився до мистецьких здобутків Порфирія Демуцького, одного з відомих українських фольклористів, керівника Охматівського народного хору, організованого на Київщині ще в середині XIX століття, який вражав слухачів своїм неповторним тембровим звучанням, яскравим багатоголоссям, унікальною манерою виконання – відкритий грудний звук із виводом. Не всі сприймали манеру цього майстра, але диригент був наполегливим і, полемізуючи з колегами, обстоював таку оригінальну манеру народного гуртового співу – звучання українських пісень у їх природній гармонізації. Такої ж думки дотримувався і Г. Верьовка, тому виконавцями у його хорі були не професійні співаки з класичною постановкою голосу, поставленим диханням, яскравими тембральними барвами, а самодіяльні співаки, народні таланти, які опанували тонкощі народно-хорового виконавства. У хорі співали переважно голосисті сільські хлопці й дівчата з різних регіонів, акомпанували віртуозні гармоністи, бубоністи, кобзарі.

Багатоголосся, яке становить сутність українського народнопісенного виконавства, хоч і більш властиве академічному хоровому співу, у хорі Г. Верьовки не стало догмою, зокрема у процесі його формування (сопрано – альти – тенори – басы), художній керівник надавав кожній партії своєрідних тембрально-голосових функцій, розподіляючи хор під час виконання народних пісень на верхній, середній і нижній. Партію верхніх голосів виконувала група виводчиків, інші – весь хор. Створювалася атмосфера особливого фольклорного звучання, якому не підвладний жоден виконавський стиль. Оригінальність цієї манери утілена зокрема у виконанні народної пісні «Туман яром, туман долиною», визнаної класичним зразком народнопісенного виконавства. Популярною в хорі була й художня імпровізація, коли враховувались не лише особливості народнопісенного музикування, а й творчі пропозиції співаків хору, глибоко обдарованих, які самі створювали пісні, частівки, обробляли і гармонізували їх, а найкращі зразки включали до репертуару. Державний український народний хор був єдиним на той час народним хоровим колективом такого високого мистецького рівня. Г. Верьовка працював у Київській консерваторії переважно з класичним репертуаром, зрідка звучала і якась його обробка.

1966 року художнім керівником цього ушанованого вже на той час хору став Анатолій Авдієвський. Український мистецтвознавець М. Гордійчук наголошував: «<...> Перехопивши естафету від Верьовки, Авдієвський не зупинився на досягнутому, розгорнув свою діяльність на нових засадах, які також впливали з самотутніх духовних надбань нації, здійснив суттєвий крок на шляху до здобуття нових мистецьких вершин. Осягнення їх вразило шанувальників рідної пісні й танцю ще незначними образами та емоціями, яскравими і справді святковими барвами»¹.

Як визнає сам А. Авдієвський, закінчуючи хоровий клас у Костянтина Костянтиновича Пігрова, він і не сподівався, що очолить провідний український народний хор, усе було для нього абсолютно новим. Вихованець унікального академіста, він досить скептично ставився до народного хору. Щоправда, свого часу саме Пігров-хормейстер не лише для себе, а й для своїх учнів відкрив творчість Миколи Леонтовича, вважаючи його феноменом світового рівня, стверджуючи, що є дві найвищі постаті у хоровому мистецтві: у класичному – Моцарт, у народній культурі – Леонтович. Як митець, К. Пігров був вищим від будь-яких національних самообмежень.

¹ Гордійчук М. Школа народного хорового співу. До 50-річчя Державного народного хору імені Г. Верьовки / М. Гордійчук // Народна творчість та етнографія. – 1999. – № 5-6. – С. 6.

Уже працюючи з уславленим колективом, А. Авдієвський перейнявся культурою народного хору, яку фахівці розуміють і тлумачать завжди неоднозначно, вважаючи, що це має бути лише автентичний фольклор. Митець завжди був переконаний, що творити автентичний фольклор ніхто не має права – можна записувати його, фіксувати сучасними технічними засобами. Для нього народний хор – це колектив, який своєю творчістю виражає сутність української національної культури загалом. М. Гордійчук справедливо зауважує: «Ще тоді, коли хором керував Г. Верьовка <...> виникла дискусія між прибічниками народного й академічного співу <...> Роздуми на цю тему тривають і нині <...> відома істина, що в українському пісенному фольклорі, зокрема у традиційному багатоголосі, його зразки поділяються на два типи: підголоскові й гомофонно-гармонічні, виконання яких вимагає відповідної (“народної” чи “академічної”) манери виконання <...> Та й у професійній хоровій літературі чимало творів, де органічно сполучено елементи обох типів»¹. До речі, високе мистецтво їх поєднання Народний хор імені Г. Верьовки яскраво виявив у сценічному виконанні фольк-опери Є. Станюковича «Цвіт папороті». Цим виконанням колектив продемонстрував сучасний рівень хорового виконавства, його художні можливості і перспективи подальшого розвитку.

А. Авдієвський завжди ставився до цього питання дещо ширше, вважаючи, що у мистецькій творчості не можна обмежуватися тільки національною культурою, українською важливо не втрачати зв'язків із загальнолюдською, якою є зокрема й класичне, академічне мистецтво. Воно безпосередньо пов'язане з національними культурами, адже будь-який композитор є представником певної національної культури. Тому досить скептично ставиться майстер до суперечок про відмінність між народним і академічним співом, вважаючи, що між ними контрастних відмінностей немає, адже академічний спів – це вершинний спів, досконалий.

Майстер переконаний, що народний хор теж має право на високе звання академічного, як, скажімо, хор імені Г. Верьовки, це звання надається колективам, які досягли вершин хорової майстерності. Капела «Думка» є академічною за жанром своєї творчості, виконуючи переважно твори композиторів різних національних шкіл. Головними у хоровому виконавстві загалом є питання вокалу, звукоутворення, формування співака – питання підготовки вокалістів, здатних читати партитуру з перспективним її баченням, володіти різними манерами в межах можливостей людського голосу. Завдання хормейстера – тембрально збагатити звучання хору, не залишити нікого байдужим, перевтілюватись завдяки голосу, відтворювати задум композитора. Диригент має створити можливості для відтворення відповідного емоційного стану, максимально наближеного звучання хорового твору до оригіналу.

Справді, Національний заслужений академічний український народний хор імені Г. Верьовки вирізняється своєю тембровою звучання народних пісень, бо А. Авдієвський переконаний, що кожна народна пісня, залежно від побутування, має свої темброві особливості. Дослідники зазначають: «Саме в пошуку особливого тембрового забарвлення для кожної пісні, можливо, і криється секрет своєї притаманної лише для цього хору виконавської інтонації»². Працюючи з хором, А. Авдієвський ніби втілював настанови М. Лисенка щодо особливостей звучання, а

¹ Гордійчук М. Школа народного хорового співу. До 50-річчя Державного народного хору імені Г. Верьовки / М. Гордійчук // Народна творчість та етнографія. – 1999. – № 5-6. – С. 8.

² Корнійчук В. Маєстро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки / Володимир Корнійчук / ред., упоряд. Т. В. Майданович. – К. : Криниця, 2012. – С. 121.

отже, і виконання народної пісні, у якій: «Кожен голос є <...> цілком самостійний ход мелодійний <...> Кожен такий голос у гуртовому співі є самостійний контрапункт<...>»¹.

Дослідники неодноразово відзначали багатство і різноманітність репертуару хору Верьовки – від фольклорних зразків до обробок *a cappella* творів класичної музики і творів сучасних композиторів. Так, Михайло Головащенко писав: «Включаючи до репертуару найрізноманітніші твори як за жанрами, так і за формою, А. Авдієвський аж ніяк не намагався нівелювати народний спів, навпаки, прагнув урізноманітнити його, збагатити за рахунок інших способів, манер і стилів, розширити виконавські можливості хору, його тембрально-звукову палітру <...> Діапазон репертуару хору <...> від вокально-етнографічних сцен, композицій та народних дійств до фольклорної опери Євгена Станковича “Цвіт папороті”, у якій народні мотиви вдало синтезуються з сучасними прийомами композиторського письма та аранжування. Колективу стало доступним і підвладним те, що раніше в народному хорі здавалося неможливим»². Л. Єфремова, розглядаючи сучасний репертуар хору, наголошує, що при загальному спрямуванні на народну пісню, він охоплює три напрями: «<...> Один із них – виконання авторських текстів на основі фольклорного матеріалу і цитування, обробка та використання окремих елементів та засобів виразності народного співу і танцю <...> Другий напрям – творча композиторсько-виконавська обробка фольклорного твору <...> Третій напрям – виконання автентичних народних творів»³.

Мистецтво цього хорового колективу широко відоме у світі, вражає слухачів своєю дивовижною довершеністю.

Свого часу М. Гордійчук визнавав А. Авдієвського по-справжньому сучасним митцем за його здатність дотримуватись найкращих духовних традицій, збагачувати їх, а водночас, – бути новатором, поєднувати яскраву народність із високим професіоналізмом, відчувати своєрідність культурного життя свого часу, всіляко впливати на ці процеси⁴. І сьогодні митець не байдужий до них, його хвилюють досить тривожні тенденції в розвитку сучасної пісенної творчості, що становить, на його думку, загальнонаціональну проблему. Адже в усьому світі держава підтримує класичне мистецтво і народне, зокрема хорову культуру. Як член журі Всесвітнього Міжнародного хорового руху, заснованого німцями в Європі, Маестро брав участь у фестивалях із хорової культури в Китаї, В'єтнамі, Європі, в усіх країнах. Україна, на жаль, є пісенною державою тільки на словах, переконаний він, бо переважає шоу-бізнесова культура, якщо взагалі її можна назвати культурою. Тому мови про патріотизм не може бути, бо патріотизм народжується у глибині душі людської, серця. Патріот не має замикатися лише у своїй культурі, а прагне побачити мистецький світ і досягнення планети нашої, щоб розуміти, хто ти є у цьому світі, побачити своє, успадковане від батьків, створене у своїй державі.

¹ Лист М. В. Лисенка до Ф. М. Колесси від 22 квітня 1896 р. // Лисенко М. В. Листи / М. В. Лисенко ; упоряд., прим. та комент. О. Лисенка; вступ. ст. М. Рильського; заг. ред. Л. Кауфмана. – К. : Мистецтво, 1964. – С. 271.

² Головащенко М. Творці казкового дива / Михайло Головащенко // Корнійчук В. Маестро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки / ред., упоряд. Т. В. Майданович. – К. : Криниця, 2012. – С. 164.

³ Єфремова Л. За майбутнє України / Леніна Єфремова // Там само. – С. 307–308.

⁴ Гордійчук М. Школа народного хорового співу. До 50-річчя Державного народного хору імені Г. Верьовки / М. Гордійчук // Народна творчість та етнографія. – 1999. – № 5-6. – С. 7.

Проте А. Авдієвський оптиміст: «Потроху мої співвітчизники відходять від традиційної культури, вважаючи її не модною. Цей світ не раз уже переживав таке. Колись іспанець Гарсія Лорка, як поет і громадянин, виступив проти фламенко, назвавши його цигансько-арабським. Натомість він вважав канте хонта піснями предків, дарма що вони не виблискують дешевими блискітками, зате правдиві.

Так і в нас тепер. Народна пісня не приносить колосальних прибутків, тому й існує псевдокультура. Але нею світ не здивуєш... Народна пісня... вона перевірена часом, з нею хор побував більш як у 50-ти країнах. Записи українських пісень у нашому виконанні розійшлися 8-ми мільйонним тиражем у світі»¹. У складі творчого колективу відбулася зміна поколінь, створено хорову студію, у якій багато обдарованої молоді навчається безкоштовно, здобуваючи високопрофесійну підготовку. Маєстро вважає, що в Україні є сили, які прагнуть розвивати хорову культуру, у цьому переконує творчість як Національного заслуженого академічного українського народного хору України, так і численних хорових колективів у Києві та інших містах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галицький В. Д. Музично-педагогічна діяльність Г. Верьовки / В. Д. Галицький // Збірник наукових праць / Київський держ. ін-т культури : зб. ст. – К., 1994. – Вип. 2. – С. 137–142.
2. Головащенко М. Творці казкового дива / Михайло Головащенко // Корнійчук В. Маєстро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки / ред., упоряд. Т. В. Майданович. – К. : Криниця, 2012. – С. 163–168.
3. Гордійчук М. Школа народного хорового співу. До 50-річчя Державного народного хору імені Г. Верьовки / М. Гордійчук // Народна творчість та етнографія. – 1999. – № 5–6. – С. 3–9.
4. Єфремова Л. За майбутнє України / Леніна Єфремова // Корнійчук В. Маєстро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки / ред., упоряд. Т. В. Майданович. – К. : Криниця, 2012. – С. 306–309.
5. Козак С. Д. Григорій Верьовка / С. Д. Козак. – К. : Молодь, 1981. – 232 с.
6. Лист М. В. Лисенка до Ф. М. Колесси від 22 квітня 1896 р. // Лисенко М. В. Листи / М. В. Лисенко ; упоряд., прим. та комент. О. Лисенка; вступ. ст. М. Рильського; заг. ред. Л. Кауфмана. – К. : Мистецтво, 1964. – С. 267–272.
7. Степанченко Г. Анатолій Авдієвський та його хорове диво / Галина Степанченко // Корнійчук В. Маєстро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки / ред., упоряд. Т. В. Майданович. – К. : Криниця, 2012. – С. 317–318.
8. Степанченко Г. Многая Літа! / Галина Степанченко // Корнійчук В. Маєстро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки / ред., упоряд. Т. В. Майданович. – К. : Криниця, 2012. – С. 120–123.
9. Тисячна Н. Служіння пісні / Надія Тисячна // Корнійчук В. Маєстро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки / ред., упоряд. Т. В. Майданович. – К. : Криниця, 2012. – С. 5–11.
10. Шреєр-Ткаченко О. Завжди з народом / О. Шреєр-Ткаченко // Григорій Верьовка (спогади) / упоряд. Я. Клименко, передм. О. Я. Шреєр-Ткаченко, ред. Т. В. Тихонович. – К. : Муз. Україна, 1972. – С. 137–142.

¹ Цит. за: Тисячна Н. Служіння пісні / Надія Тисячна // Корнійчук В. Маєстро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки / ред., упоряд. Т. В. Майданович. – К. : Криниця, 2012. – С. 315.

Рожок О. В. Хор, овіяний народною любов'ю. Розкрито основні етапи становлення провідного в Україні хорового колективу – народного хору імені Г. Верьовки, охарактеризовано своєрідність його виконавської манери, сформованої під впливом видатних митців – засновника хору Г. Верьовки і його наступника А. Авдієвського, багатство і різноманітність репертуару і виконавської стилістики.

Ключові слова: хорове виконавство, народнопісенний спів, творчість Г. Верьовки і А. Авдієвського.

Рожок О. В. Хор, овеянный народной любовью. Раскрыты основные этапы становления ведущего в Украине хорового коллектива – народного хора имени Г. Веревки, охарактеризовано своеобразие его исполнительской манеры, сформированной под влиянием выдающихся мастеров – организатора хора Г. Веревки и его приемника А. Авдиевского, богатство и разнообразие репертуара и исполнительской стилистики.

Ключевые слова: хоровое исполнительство, народное пение, творчество Г. Веревки и А. Авдиевского.

Rozhok O. V. A Choir Basked in People's Love. This article determines the basic stages of development of one of the leading choirs of Ukraine – People's Chorus named after H. Veryovka, as well as the originality of its style of performance, formed under the influence of prominent artists – founder of the choir H. Veryovka and his successor, A. Avdievsky; the richness and diversity of their repertoire and performing style.

Keywords: choral performance, folk song, creativity of H. Veryovka and A. Avdievsky.